

[В. Г. Табачевський, М. О. Булатов, Т. В. Лютій, Г. І. Шалашенко та ін.]. – К. : Наук. думка, 2005. – 272 с.

6. Knierim T. Mind and Tsonstsiuousnes [Electronic resource] / Thomas Knierim. – Mode of access : <http://www.thebigview.tsom/download/mind.pdf>

7. Meixner U. Physicalism, Dualism, and Intellectual Honesty [Electronic resource] / U. Meixner. – Mode of access : <http://www.newdualism.org/review/vol1/DR1-1-U.Meixner.htm>

Савицкая И. М. Свобода как возможность для самоопределения сознания

Исследован феномен свободы как существенное определение человека, условие его уникального бытия. Осуществлен анализ сознания в проявлениях философско-антропологических, экзистенциальных измерений человеческого бытия, в котором формируются идеи культурного самоопределения личности. Отмечается, что экзистенциально-антропологический анализ проблемы освобождения сознания должен стать теоретико-методологической, целостной основой для построения смыслобытийной парадигмы социокультурного развития личности.

Ключевые слова: свобода, освобождение сознания, свобода выбора, свобода действия, свобода воли, идентификация, ответственность.

Savytska I. Freedom as an opportunity for self-determination of consciousness

The article investigates the phenomenon of freedom as the most essential definition of individual, condition of its unique existence. The thesis analyzed the manifestation of consciousness in the philosophical-anthropological, existential dimensions of human existence, which forms the main ideas of individual cultural self-determination. The essence of freedom in relation to the notion of «consciousness exemption» is revealed. The thesis analyzed the manifestation of consciousness in the philosophical-anthropological, existential dimensions of human existence through a review of the national consciousness, which forms the main ideas of individual cultural self-determination. The phenomenon of freedom is analyzed from the standpoint of priority of human being spiritual principles, his voluntary socio-valuable choice, liberation of consciousness from stereotypes, false, restrictions. It is pointed out that the liberated consciousness is a consciousness that is constantly struggling, it is being updated. Consciousness awareness

УДК: 1+329.12+330.82

is a necessary stage in human cognition of itself and its destiny – is the basis of its dismissal. An important role in this process is given to the orientation to national idea that is becoming a logical result of “gathering” figurative series. It is interconnected with the process of “including” an individual into spiritually cultural life thus filling the dominants of socio-political reality with individual sense. It is proved that national conscience orients a person to the implementation of a national idea into the prospects of people’s life in the measurements of human values.

Problems of perception and realization of personality’s outlook freedom in a modern Ukrainian society are being separated. It is shown that personal freedom is always a freedom of choice of the individual. Reported that the existential and anthropological analysis of the problem of freedom of the consciousness in the ideological and spiritual education should be a theoretical and methodological foundation for building a foundation for a holistic content and existential paradigm socio-cultural development of the individual.

Keywords: freedom, freedom of choice, freedom of action, free will, consciousness exemption, identification, responsibility.

References:

Byblyya, viewed: <<http://www.bible.com.ua>>.

Delez, Zh 1995, ‘Simuljagr i antichnaja filosofija’ (‘Simulacrum and ancient philosophy’), *Logika smysla*. Moscow, pp. 333 – 337.

П’юн, ІА 1993, ‘Put’ dukhovnoho obnovlenyya’ (‘The path of spiritual renewal’), *Put’ k ochevydnosty*. Moscow, P. 175.

Knierim, T, Mind and Tsonstsiuousnes, viewed: <<http://www.thebigview.tsom/download/mind.pdf>>

Marina, AH 2010, *Poverzhennyj razum. Teoryya i praktika hluposty (Prostrate mind. Theory and practice of stupidity)*. Moscow, CORPUS, P. 256.

Meixner, U, Physicalism, Dualism, and Intellectual Honesty, viewed: <<http://www.newdualism.org/review/vol1/DR1-1-U.Meixner.htm>>

Tabachkovs’kyy, VH, Bulatov, MO & et al Lyudyna v tsyvilizatsiyi XXI stolittya: problema svobody (The man in the twenty-first century civilization: the problem of freedom). Kyiv, Nauk. Dumka publ.

Надійшла до редколегії: 12.09.2013 р.

О. Б. Петінова

ПНПУ імені К.Д.Ушинського

НЕОЛІБЕРАЛІЗМ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ФРАЙБУРЗЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ, ПАРИЗЬКОЇ ШКІЛ ТА ЛІБЕРТАРІАНСТВА)

Статтю присвячено соціально-філософському осмисленню неолібералізму як течії філософії ХХ–ХХІ століття на прикладі інтерпретації основних ідей фрайбурзької, англійської, паризької шкіл та лібертаріанства. Пріділено увагу філософсько-економічним, філософсько-політичним аспектам неолібералізму та розглянуто окреслену проблематику через категорії «держава», «свобода», «соціальна справедливість», «особистість», «громадянин», «соціальний порядок» тощо. Відзначено, що в умовах ринкових перетворень та глобалізаційних процесів в Україні неолібералістичні принципи займають провідні позиції в організації суспільного життя. Пріділено увагу аксіологічній, онтологічній, філософсько-економічній, соціально-філософській, філософсько-історичній проблематиці неолібералізму.

Ключові слова: неолібералізм, праця, свобода, соціальна справедливість, ринок, господарство, конкуренція, особистість, суспільство, індивідуалізм, держава, громадянин.

Актуальність проблеми. Нові технології змінюють природу й організацію життя в усьому світі. Революція в засобах зв’язку об’єднує світ у прагненнях до солідарності та в протистоянні несправедливості. Науково-технічний прогрес привносить в усі сфери життєдіяльності українців нові ідеї, новий спосіб мислення, нову систему світобачення та світосприймання. Разом з глобалізацією та вестернізацією у нашій країні неолібералізм як філософська, політична та економічна

система визначає нові ціннісні орієнтації, нові орієнтири та перспективи реалізації індивідуальної та економічної свободи. І хоча українська практика втілення неоліберальних ідей в економіку у 90-х роках після розвалу Радянського Союзу була неефективною, у ХХІ столітті він займає провідні позиції в євроінтеграційних процесах. Патерналістичні цінності відходять на задній план, і ринкові принципи вносять свої корективи у життя українців. В умовах трансформаційних процесів в

Україні у XXI столітті необхідним є переосмислення основних ідей неолібералізму з подальшою інтеграцією їх в стратегію розвитку нашої країни.

Мега: розглянути неолібералізм в контексті соціально-філософського осмислення на прикладі фрайбурзької, англійської, паризької шкіл та лібертаріанства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Неолібералізм розглядають дослідники різних галузей науки, так, неоліберальні ідеї модернізації у суспільствах перехідного типу аналізує С. Бульбенюк (Vul'benyuk 2004) [2]; теорію та практику неолібералізму в українських реаліях аналізує Б. Малицький (Malits'kyu 2007) [4]; неолібералізм в контексті економічних атрибутів незалежності України окреслює М. Швайка (Shvayka 2011) [16].

Виклад основного матеріалу. Виникнення французького неолібералізму датується 20 – 30-ми рр. ХХ ст. Засновником цієї школи вважають Ж. Рюефа, який захищав принципи неокласичного лібералізму, виступаючи проти будь-якого втручання держави у суспільне життя. У своїх роботах оперує категорією «соціальний порядок», який заснований на ринковій цивілізації, – під нею він розуміє саморегулюючий потенціал ринку, зумовленому процесом урівноважування цін у середовищі вільної конкуренції. Група експертів на чолі з Ж. Рюефом та Л. Арманом (директором державних залізниць) підготувала доповідь «Про перешкоди економічній експансії» (1960), в якій обґрунтувала необхідність створення й захисту державою механізмів ринкової саморегуляції, в основі якої, на думку мислителя, повинні бути монополії. Саме вони зможуть забезпечити формування конкурентного середовища. Ця доповідь поклала початок формуванню паризької школи (Е. Малінво, Т. Монбріаль, Л. Столерю, С. Кольм і М. Алле), основною задачею якої було доведення визнання пріоритетності ринкового саморегулювання. Дослідження представників паризької школи спрямовувались на визначення особливостей урівноважування економіки та дії чинників економічного зростання за умов панування державно-монополістичної форми власності. М. Алле розглядає соціальну сферу як чинник і водночас наслідок економічного зростання. На його думку, можна гармонізувати економічне зростання й соціальні відносини. Вирішення соціальних проблем він зв'язував з активністю самих суб'єктів, але цю активність трактував у контексті виникнення нових інституціональних утворень, тобто розвитку «системи участі в прибутках», «системи соціального партнерства» за сприяння держави. Зважаючи на те, що приватна власність зумовлює соціальну нерівність, держава, котра захищає приватну власність як основу ефективної економіки, зобов'язана створювати інституціональні умови для вирівнювання доходів, гарантувати їх певний рівень і розвивати соціальну сферу. Утверджує позицію, за якою загальний розвиток суспільства забезпечується приватною власністю з притаманною їй свободою господарського управління (Allais 1995) [1].

Англійська (лондонська) школа неолібералізму представлена іменем Л. Роббінса, професора Лондонської школи економіки. Він був одним з редакторів популярної у фінансових колах газети «Financial Times», і вдало поєднував науково-викладацьку та практичну діяльність. Філософська методологічна концепція Л. Роббінса одержала назву «апріоризм», (її підтримали авторитетні вчені-неоліберали Л. фон Мізес, Ф. фон Хайек та Ф. Найт); вона виходить з того, що будь-яка

наука свої кінцеві теоретичні висновки формулює дедуктивним шляхом, користуючись обмеженим набором фундаментальних положень. Апріоризм як методологічна концепція пов'язаний з доктриною «Verstehen» – доктриною розуміння. Вона була досить популярною в австрійських теоретиків, і здійснила значний вплив на погляди економістів різних. Основна суть її зводиться до наступних тверджень: будь-яка наука приходить до кінцевих висновків шляхом дедуктивного виведення теорії з обмеженого набору фундаментальних положень; процеси встановлення такого роду принципів у природничих та суспільних науках різні; так, наприклад, фізик чи хімік добирає інструменти для спостереження за зовнішнім світом, розробляє методику експерименту, проводить досліді, індуктивно узагальнює отримані результати, а вже потім формулює базові положення, з яких потім робляться дедуктивні висновки. Економіст же має справу з людиною, тому замінює всю процедуру «психологічним методом», інтроспекцією, чи «внутрішнім спостереженням», або простою очевидністю (Machlup 1955) [7].

Л. Роббінс сформулював основи доктрини апріоризму в економічній теорії, які можна презентувати в таких положеннях: твердження економічної теорії, як і будь-якої іншої наукової теорії, природним шляхом дедуктивно виводяться з набору постулатів; головними постулатами є всі передумови, що містять у собі прості й беззаперечні дослідні факти, наприклад, рідкісність благ, які проявляють себе у реальному світі; основним постулатом теорії вартості є факт, згідно якого індивіди можуть ранжувати свої переваги у певному порядку, і насправді так і чинять; основний постулат теорії виробництва полягає у тому, що факторів виробництва існує більше, ніж один; головним постулатом теорії динаміки є той факт, що ми не знаємо напевно, які блага стануть рідкісними у майбутньому: нам не потрібен контрольований експеримент для встановлення їх обґрунтованості, вони настільки вкорінилися у нашому повсякденному досвіді, що достатньо їх просто сформулювати, щоб визнати очевидними (Robbins 1935) [15].

У 1937 р. В. Ойкен разом з професорами кафедри Ф. Бьомом, Г. Гроссманом-Дьортом і Л. Мікшем розпочав публікацію наукових праць під назвою «Лад економіки» (щорічник «Ордо», з латинської – лад). «Ордо» — узагальнює поняття, яке означає «порядок» економічної системи, «природний устрій» вільного ринкового господарства у Фрайбурзькому університеті, який відіграв роль теоретичної трибуни та надав назву західнонімецькому неолібералізму – ордолібералізм. Сформувалась Фрайбурзька школа неолібералізму (ордолібералізм – від латинського «ordo»-порядок та «liberalis» – вільний, західногерманський неолібералізм), яка розвивалась у західній Європі. Її представники запропонували власне вчення (воно ґрунтувалось на основі синтезу неокласики та традиційного лібералізму) про організацію господарства. Процес суспільного розвитку розглядається як поступова еволюція, господарське життя аналізується з макроекономічних позицій. Ордоліберали виступають за активний вплив держави на економіку, при цьому суб'єктами такого втручання виступають соціальні економічні інститути прибутку та конкуренції. У центрі ордолібералізму – вчення про організацію конкуренції та філософсько-економічна концепція соціального ринкового господарства. Роль держави зводиться до формування економічного ладу, а регулювання та протікання господарських процесів відбуваються спонтанно. Се-

ред фундаторів та найвідоміших представників цієї течії можна назвати такі імена, як В. Ойкен, Л. Ерхард, А. Мюллер-Армак.

У німецькій економічній думці значну роль у формуванні неолібералістичного напрямку відіграв В.Ойкен, яким було закладено основи західногерманського неолібералізму та розроблена його методологія. Ідеалом вважав соціально орієнтоване вільне ринкове господарство, основними принципами якого є свобода особистості, торгівлі, підприємництва, вільне ціноутворення та конкуренція. Роль держави при цьому – контролювати дотримання членами суспільства існуючих правил та законів при здійсненні своєї господарської діяльності (Eucken 1995; Eucken 1996) [9; 10] Значну увагу В. Ойкен приділяє поняттю «економічний лад», під яким розуміє сукупність реалізованих на практиці господарських форм, в яких проходить повсякденний конкретний господарський процес. Виокремлює 2 типи економічного ладу у державі: централізоване господарство та ринкове. У чистому вигляді вони ніколи не зустрічаються. Основне завдання соціально-економічного дослідження – з'ясування структури господарського порядку та господарських процесів. Основний напрям державної економічної політики – формування господарського ладу, регулювання монополії та конкуренції, співвідношення приватної та державної власності, визначення засобів державного втручання в економіку, встановлення правових норм господарювання. Вплив держави на безпосередню організацію господарських процесів вбачає доцільним лише в умовах екзогенних факторів (з погляду системи ринку виділяють як внутрішні (ендогенні, керовані), притаманні безпосередньо ринку фактори, так і зовнішні (екзогенні, некеровані) фактори опосередкованого впливу середовища існування ринку, до ендогенних відносять інфраструктуру ринку, ризики фінансових інструментів, учасників ринку, до екзогенних – регулювання ринку фінансових інструментів, стан економіки та фінансового ринку тощо) (Макаренко 2011) [5]. Основними принципами державного ладу виокремлює недоторканість приватної власності, стабільність грошової валюти, відкриті ринки, свободу укладання угод, матеріальну відповідальність власників господарських одиниць, постійність економічної політики.

Провідну роль в практичній реалізації ордоліберальних ідей відіграв Л. Ерхард. Він відзначав, що основна мета соціального ринкового господарства – свобода та справедливість, при цьому економічна свобода неможлива без політичної свободи, без державної гарантії забезпечення прав і свобод громадянина, без соціальної захищеності та соціальної справедливості. Л. Ерхард став канцлером ФРН і взяв безпосередню участь у виведенні Німеччини у кінці 40-х рр. з кризового стану. Так, була проведена грошова та економічна реформи, їх позитивні наслідки обумовлювались наявністю матеріальної бази, дешевою робочою силою, стабілізацією фінансової та грошово-кредитної системи. Концепція соціального ринкового господарства підтримувалась ефективною економічною політикою Л. Ерхарда, яка забезпечувала високі темпи економічного зростання держави, підтримку підприємництва, створення умов для підвищення життєвого рівня середніх прошарків населення. Мислитель досить метафорично зазначає, що дух лібералізації та злий дух системи валютних обмежень співвідноситься один з одним як

вогонь та вода. Німецькі неоліберали формулюють застави «теорії соціального ринкового господарства» як економічного порядку, за якого конкурентна ринкова економіка доповнюється соціально спрямованим втручанням сильної держави. За твердженням неолібералів, «соціальне ринкове господарство», або так званий «третій шлях», – це синтез вільного і соціально-обов'язкового суспільних устроїв. Державі відводиться роль «арбітра», який не бере участі у грі, запобігає «катастрофі», проявами якої є безробіття, економічні кризи, революції. Складовими соціального ринкового господарства А. Мюллер-Армак виділяє конкурентну ринкову економіку та державу, що за допомогою економічних механізмів перерозподіляє національний дохід з метою забезпечення соціальної справедливості (Muller-Armack 1999) [6].

Високі темпи економічного розвитку Німеччини 50-х рр. ХХ ст. були оголошені «економічним дивом», а його творцями – німецькі неоліберали. Надалі філософсько-економічна доктрина «соціального ринкового господарства» модифікується у теорію «сформованого суспільства», основою якого є «загальний добробут».

У 70-х роках ХХ ст. у межах неолібералізму оформлюється самостійний напрям – школа суспільного вибору (public choice school). У ній була розвинена теорія суспільного вибору, яка також відома під іншою назвою – економічна теорія політики. Прихильники цього напрямку акцентували увагу на питаннях розвитку вільного ринку на засадах свободи особистості. Так, Дж. Бьюкенен висловлює думку про трактування індивіда через право як вільну і рівну щодо інших істоту, котра здатна самостійно визначати власну систему цінностей на підставі власного досвіду (Buchanan 1997) [3]. Особливістю кожного індивіда визначав прагнення досягти максимальної користі для себе. Завданням політичної теорії було конструювання такого політичного ладу, який був би здатен спрямувати егоїстичні прагнення індивідів на користь суспільства; при цьому економічні регулятори відіграють універсальне значення і повинні поширюватись на всі сфери життя особистості. Суспільний вибір – це різновид «політичного попиту» з боку громадян-споживачів від держави.

Лібертаріанство (лібертаризм) – соціально-політичний рух, що розвивався, переважно, у США та Великобританії в 60-х рр. Поняття «лібертаріанство» вперше з'явилося в есе «Про свободу та необхідність» (1789 рік) американського філософа У. Белшма, в якому мислитель протиставляє релігійний детермінізм лібертаріанству. У сучасному ж значенні це поняття почав використовувати в 40-х рр. ХХ століття Л. Рід, засновник Фонду економічної освіти. В подальшому прибічники економічної та особистісної свободи почали називати себе лібертаріанцями. У межах лібертаріанства оформились дві його течії: анархісти (радикальний лібертаризм) – дотримувались точки зору, згідно якої ставиться під сумнів легітимність впливу держави на особистість; мінархісти (поміrkований лібертаризм) – держава має взяти на себе мінімум функцій, пов'язаних лише із забезпеченням національної безпеки та дотримання договірних зобов'язань. У доктрині особистих прав, яка детально опрацьована у межах цього дискурсу, обґрунтовано права індивіда стосовно набуття власності та подальшого володіння нею. Лібертаріанці виступають проти відстоювання права на добробут, оскільки таке право здатне, на їхню думку, поневолювати одних індивідів на користь інших, змушуючи перших до примусової праці. Представники цього напрямку дотримуються принципу класичного лібералізму «laissez-faire» (невтручання). Концептуально поміrkований лібертаризм близький до по-

ложень демократичного (класичного) лібералізму. Його прихильники вимагають мінімізації державних функцій, але не повної їх ліквідації. Головну увагу приділяють з'ясуванню механізмів, які забезпечують демократичний розвиток суспільства. Держава повинна реалізовувати лише мінімальні за кількістю соціальні програми, і вони мають ґрунтуватися на повазі свободи переконань, слова та діяльності особистості навіть у таких складних ситуаціях, як питання абортів, самогубства тощо. Прихильники поміркованого лібералізму визнавали провідну роль держави у розвитку нових технологій, водночас висувалися вимоги щодо обмеження податків і державних видатків. Найбільш яскравим представником мінархізму є американський мислитель, науковець Р. Нозік. У своїй праці «Анархія, держава та утопія» відстоює думку, за якою право власності має чи не абсолютне значення, якщо власність отримана у законний спосіб або була передана від однієї особи іншій (Nozick 2008) [8].

Своєрідну позицію у лібертаризмі займала американська філософ А. Ренд. Її вважають засновницею філософської течії раціонального індивідуалізму, що протистоїть колективізму. Свої філософські погляди А. Ренд виразила через ідеал людини-творця, яка живе за рахунок своїх творчих здібностей та талантів. Виступаючи прибічницею капіталізму (Rand 2003; Rand 1995) [12; 13], головною функцією держави вважала захист прав людини, зокрема, її права власності. У своїх працях Айн розглядає тему етики через призму об'єктивістської філософії та захищає свою концепцію «розумного еґоїзму» як етичної основи капіталістичного суспільства. У роботі «The Virtue of Selfishness: A New Concept of Egoism» (Rand 1964) [14] філософ підкреслює, що еґоїзм слід розуміти як піклування про власні інтереси, а ті, хто ототожнюють його зі злом, лише недостатньо морально розвинуті. Такі погляди викликали обурення та критику серед громадськості, однак, вона не змінила своєї думки і була переконана, що еґоїзм – це одна з головних чеснот людини.

М. Ротбард виступав за свободу підприємництва та невтручання держави в економічну діяльність, був прибічником анархічного суспільства, яке побудоване на основі вільного ринку, ввів поняття «анархо-капіталізм». Його праця «Про нову свободу» вважається своєрідним маніфестом радикального лібертаризму. У ній мислитель дає філософське трактування свободи як абсолютної цінності, подібно до анархізму. Всі індивіди рівні щодо свободи та права власності, тому кожен індивід повинен самостійно дбати і відповідати за власну долю. Варто ліквідувати будь-яку форму примусу і дозволити людям жити в умовах необмеженої свободи на засадах добровільної співпраці. Державу він трактує як абсолютне зло, оскільки вона утримується за рахунок крадіжок; у такий спосіб він розглядає і податки. Тому М. Ротбард припускає можливість цілковитої ліквідації держави як самостійного інституту і заміни її нічим необмеженою системою вільного ринку. Відповідно, традиційні функції держави мали б виконувати приватні структури, а виконавці – визначатися на вільному ринку (Rothbard 2009) [11].

Ідеї неолібералізму отримали визнання та подальший розвиток у представників монетаризму та прибічників теорії раціональних очікувань.

Висновки. Отже, соціально-філософська проблематика неолібералізму осмислюється через основні категорії – «держава», «свобода», «соціальна справедливість», «особистість», «громадянин», «соціальний порядок» тощо. Неолібералізм призвів до нової соціальної концепції, яка оснований на ринковій інтерпретації всіх типів суспільних

зв'язків. Кожна людина розглядається як вільний підприємець, який організовує своє життя як підприємство, а соціальна взаємодія – це своєрідний контракт (акт купівлі – продажу). Всі форми відносин, в тому числі взаємовідносини працівників підприємства чи членів сім'ї розглядаються як види субринкової конкуренції. Існування й функціонування ринку характеризується самоцінністю, незалежно від впливу на виробництво товарів та послуг, а закони функціонування ринкових структур складають фундаментальне підґрунтя підприємницької етики, яка лежить в основі організації соціальної взаємодії.

Перспективи подальших розвідок: розкриття особливостей становлення Нової економічної людини в неоліберальному суспільстві України.

Бібліографічні посилання

1. Алле М. Экономика как наука [Текст] / Морис Алле ; пер. с фр. И. А. Егорова. – М. : Наука для общества, РГТУ, 1995. – 168 с.
2. Бульбенюк С. С. Неоліберальні моделі модернізації у суспільствах перехідного типу : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пол. наук [Електронний ресурс] / Світлана Степанівна Бульбенюк. – К., 2004. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/contents/17596.html>, 5.08.14. – Назва з екрану.
3. Бьюкенен Дж. Границы свободы. Между анархией и Левиафаном [Текст] / Дж. Бьюкенен ; перевод с англ. под ред. Р. М. Нуреева). – М. : Таурус Альфа, 1997.
4. Маліцький Б. А. Теорія і практика неолібералізму в українських реаліях [Текст] / Б.А. Маліцький // Наука та наукознавство. – 2007. – № 3. – С.3–27.
5. Макаренко І. О. Механізм впливу ендогенних і екзогенних факторів на фінансову стійкість ринку похідних фінансових інструментів [Текст] / І.О. Макаренко // Вісник Запорізького нац-го ун-ту. – 2011. – №3(11). – С. 228 – 238.
6. Мюллер-Армач А. Принципы социального рыночного хозяйства / Альфред Мюллер-Армач // Социальное рыночное хозяйство. Теория и практика экономического порядка в России и Германии. – СПб. : Экономическая школа, 1999. – 368 с.
7. Machlup F. The Problem of Verification in Economics [Text] / F. Machlup // Southern Economic Journal. – 1955. – Vol. 22. – №1. – P. 5–7.
8. Нозик Р. Анархия, государство и утопия [Текст] / Роберт Нозик ; пер. с англ. Б. Пинскера ; под. ред. А. В. Куряева. — М. : ИРИСЭН, 2008. — 423 с.
9. Ойкен В. Основные принципы экономической политики : монография / В. Ойкен. – М. : Прогресс, 1995. – 496 с.
10. Ойкен В. Основы национальной экономики [Текст] / В. Ойкен. – М. : Прогресс, 1996. – 364 с
11. Ротбард М. К новой свободе: Либертарианский манифест [Текст] / М. Ротбард ; пер. с англ. Б. Пинскера. – М. : Новое издательство, 2009. – 396 с.
12. Рэнд А. Апология капитализма [Текст] / Айн Рэнд ; предисловие А. Эткінда. – М. : Новое литературное обозрение, 2003. – 360 с.
13. Рэнд А. Концепция эгоизма [Текст] / Айн Рэнд. – СПб. : Ассоциация бизнесменов Санкт-Петербурга, 1995. – 128 с. – (Памятники здравой мысли)
14. Rand A. The Virtue of Selfishness: A New Concept of Egoism [Text] / Ayn Rand. – New American Library, 1964. – 151 с.
15. Robbins L. An Essay on the Nature and Significance of Economic Science [Text] / L. Robbins. – London, 1935. – P. 148.
16. Швайка М. А. Економічні атрибути незалежності України [Текст] / М. А. Швайка. – К. : Вид-во Київського міжнар. ун-ту, 2011. – 88 с.

Петинова О. Б. Неолібералізм в контексте соціально-філософського осмислення (на прикладі фрайбургської, англійської, парижської шкіл і лібертаріанства)

Стаття присвячена соціально-філософському осмисленню неолібералізму як течення філософії ХХ-ХХІ століття на прикладі інтерпретації основних ідей фрайбургської, англійської, парижської шкіл і лібертаріанства. Уделяєть-

ся внимание философско-экономическим, философско-политическим аспектам неолитерализма и рассматривается эта проблематика посредством таких категорий социальной философии, как «государство», «свобода», «социальная справедливость», «личность», «гражданин», «социальный порядок» и т.п. Отмечается, что в условиях рыночных преобразований и глобализационных процессов в Украине неолитералистические принципы занимают ведущие позиции в организации общественной жизни. Уделяется внимание аксиологической, онтологической, философско-экономической, социально-философской, философско-исторической проблематике неолитерализма.

Ключевые слова: неолитерализм, труд, свобода, социальная справедливость, рынок, хозяйство, конкуренция, личность, общество, индивидуализм, государство, гражданин.

Petina O. Neoliberalism in the context of socio-philosophical understanding (evidence from the Freiburg, English and Parisian schools of libertarianism)

The article covers socio-philosophic understanding of neoliberalism as a course of philosophy of XX-XXI century, evidence from the interpretation of main ideas of Freiburg, English, Parisian schools and libertarianism. The author pays attention to the philosophical and economical, philosophical and political aspects and considers defined problematics through such categories: "state", "liberty", "social justice", "individual", "citizen", "social order". The author underlines that under the market transformations conditions and globalization processes in Ukraine, neoliberal principles take the leading positions in the organization of social life. The attention is given to the axiological, ontological, philosophic and economic, social and philosophical, philosophical and historical problematique of neoliberalism.

Keywords: neoliberalism, labour, liberty, social justice, market, economy, competition, individual, society, individualism, state, citizen.

References:

Allais, M 1995, *Ekonomika kak nauka* (Economics as the science). Nauka dlia obshchestva, RGGU publ., Moscow.

Buchanan, JM 1997, *Granitsy svobody. Mezhd u anarkhiyey i Levianom* (The limits of liberty: between anarchy and Leviathan). Taurus Alfa publ., Moscow.

Bul'benyuk, SS 2004, *Neoliberal'ni modeli modernizatsiyi u suspil'nykh perelhidnogo typu* : avtoreferat disertatsiyi (Neoliberal model of modernization in societies in transition: kand. diss.), Kyiv. Viewed 5.08.13: <<http://disser.com.ua/contents/17596.html>>

Eucken, W 1995 *Osnovniye printsipy ekonomicheskoy politiki: monografiya* (The basic principles of the economic policy: monograph). Progress publ., Moscow.

Eucken, W 1996, *Osnovy national'noy ekonomii* (The basis of national economy). Progress publ., Moscow.

Machlup, F 1955, 'The Problem of Verification in Economics'. *Southern Economic Journal*, Vol. 22, №1.

Makarenko, IO 2011, 'Mekhanizm vplyvu endogennykh i ekzogennykh faktoriv na finansovu stiykist' rynku pokhidnykh finansovykh instrumentiv' ('Influence mechanism of endogenous and exogenous factors on financial market stability derivatives'). *Visnyk Zaporiz'kogo national'nogo universytetu*, №3(11).

Malits'kyi, BA 2007, 'Teoriya i praktyka neoliteralizmu v ukrayins'kykh realiyakh' ('Theory and practice of neoliberalism in the Ukrainian realities'). *Nauka i naukoznavstvo*, №3.

Muller-Armack, A 1999, 'Printsipy sotsial'nogo rynochnoho khoziaystva' ('The principles of the social market economy'). *Sotsial'noye rynochnoye khoziaystvo. Teoriya i praktika ekonomicheskogo poriadka v Rossii i Germanii*, Ekonomicheskaya shkola publ., Saint-Petersburg

Nozick, R 2008, *Anarkhiya, gosudarstvo i utopiya* (Anarchy, state, and utopia). IRISEN publ., Moscow.

Rand, A 1995, *Kontseptsiya egoizma* (Concept of egoism). *Asotsiatsiya biznesmenov Sankt-Peterburga*, Saint-Petersburg.

Rand, A 2003, *Apologiya kapitalizma* (Apology of capitalism). *Novoye litaraturnoye obozreniye* publ., Moscow.

Rand, A 1964, *The virtue of selfishness: a new concept of egoism*. New American Library.

Robbins, L 1935, *An essay on the nature and significance of economic science*. London.

Rothbard, M 2009, *K novoy svobode: Libertarianskiy manifest* (For a new liberty: the Libertarian manifesto). *Novoye izdatel'stvo*, Moscow.

Shvayka, MA 2011, *Ekonomichni atrybuty nezalezhnosti Ukrayiny* (Economic attributes of independence Ukraine). *Kyiv's'kyi mizharnodniy universytet* publ., Kyiv.

Надійшла до редколегії: 17.09.2013 р.

УДК 343.9

Л. М. Дубчак

Інститут кримінально-виконавчої служби, м. Київ

ПЕНІТЕНЦІАРНІ ІДЕЇ У ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ ПЛАТОНА ТА АРИСТОТЕЛЯ

Аналізовано пенітенціарні ідеї давньогрецьких філософів Платона, Аристотеля. Звернено увагу на те, що вже в часи Античності формуються досить зрілі ідеї в галузі пенітенціарної філософії, коли досліджується проблема причин злочину, попередження злочинів; класифікації злочинів; мети покарання; форм покарання; міри відповідальності; організації карної інституції тощо.

Ключові слова: пенітенціарна філософія, злочин, покарання, природа злочину, попередження, правосудна та неправосудна поведінки, види злочинів, карна інституція.

Актуальність дослідження пенітенціарних ідей у філософсько-правовій системі давньогрецьких філософів обумовлюється зростанням наукового інтересу до проблем пенітенціарної філософії у зв'язку з активізацією в сучасних умовах правозахисної практики, створення її цілісної наукової концепції. На сьогоднішньому етапі ця проблема є у полі зацікавлення кримінального та кримінально-виконавчого права, соціології, історії тощо. Однак безпідставно не слід ігнорувати історико-філософським знанням, оскільки досягнення поставленої мети можливе з урахуванням узагальнень філософського підходу до аналізу проблем, пов'язаних з категоріями пенітенціарної філософії, де

важливе місце займає тлумачення категорій «злочин» та «покарання» у різних філософських системах. У цьому контексті особливої ваги такий аналіз набуває по відношенню до філософських поглядів різних історико-культурологічних періодів. Завдання актуальної статті полягає у аналізі античної філософської спадщини Платона та Аристотеля на проблеми злочину та покарання, котрі в своїх філософсько-правових системах сформулювали глибинні ідеї пенітенціарної філософії.

До аналізу проблем злочину та покарання у філософських системах давньогрецьких філософів Платона та Аристотеля зверталися російські вчені-філософи Л.А. Лосєв, В.С. Нерсєсянц, сучасні